

ענף הרפת - בעיות וסיכויים

משלים — איננו עומד כיום במרכז הבעיות של ענף הרפת, כי לשנים הקרובות עוד יש לפנינו מרחב ניכר להגדלת הרפת.

מה משמעותם של מספרים אלה? ראשית — חלק גדול יותר של החלב המגיע לשווקים ישתמשו בו כבחלב־שתייה ותוצרת ניגרת, וחלק קטן יותר — לגבינות ולחמאה. לפי ההכנסה מן השווקים, בלי ההשוואה על־ידי הסובסידיות — ההכנסה מחלב שתייה ותוצרת־חלב ניגרת היא לאין שיעור גדולה יותר מאשר ההכנסה הצפויה מחמאה וגבינה. ברור, שזה יכול לשפר את המצב הכלכלי של ענף הרפת ולשחררו בהדרגה מהזדקקות לסובסידיה, הבאה להשוות את מחירי החלב לכל צורותיו. זה יעמיד את הענף על רגליו, ויעשה אותו תלוי פחות בהשלמת המחיר על־ידי הסובסידיות.

העולם צמא לחלב

אנו נהיה תלויים במידה גדלה והולכת — ביבוא. אם לפני מספר שנים כמעט שלא היתה בכך משום בעייה בהשלמת הצריכה בארץ מהיבוא — הרי זה נעשה משנה לשנה פרוכ־למטי יותר. חשוב לדעת, שהצריכה בחלב, וב־יחוד בתוצרת־חלב בעולם, עולה בקצב מחיר יותר מאשר העלייה בייצור. זה נגרם בעיקר על־ידי הדרישה הגדלה וגוברת של הארצות המתפתחות, שאין להם עדיין משק־חלב. הדרישה האבסולוטית בכל אחת מאותן ארצות מתפתחות היא קטנה, אבל הסך־הכל שלהן הוא רציני. דבר זה הביא להקטנה ניכרת של מלאי החמאה, הגבינה ואבקת־החלב בעולם, שהיה גדול מאוד, ואנו עדים עתה לעלייה תלוי־לה מאוד במחירי החמאה והגבינה בשוק העולמי. אם לפני 2—3 שנים היה זה לגמרי בלתי־סביר, שנוכל איכשהו להתמודד עם המחירים הבינלאומיים — הרי נוכח הצריכה הגדלה במוצרי־החלב בעולם, אי־סבירות זו פוחתת והולכת, ואם ההתפתחות תתמיד בכיוון זה — ייתכן, שבמרוצת השנים מחיר הדולר מן היבוא שוב לא יהיה כל־כך גבוה כפי שהיה אי פעם. מחיר החמאה כיום בבורסה בלונדון, שהיא

בשנתיים האחרונות הננו עדים להגדלה אי־טית מאוד של כמות החלב המגיעה לשווקים. ההגדלה היא בשיעור של 5%—6% — בו בזמן שידוע כי צריכת חלב ותוצרת־חלב נמצאת בעלייה בשיעור של 8%—9%. משמעות שני המספרים האלה היא, שגדל והולך הפער בין אר תו חלק של חלב ותוצרת־חלב המתכסה על־ידי ייצור מקומי, ובין החלק המיובא. בה במידה שהייצור המקומי איננו מדביק את הצריכה. אשתקד צריכים היינו לייבא גם גבינות קשות, וכמות גדולה של אבקת־חלב, הדרושה להשלמת הייצור. כמות זו גדלה מ־1,600 טונות בשנת תשכ"ג ל־2,500 ט' בתשכ"ד; גם בתשכ"ה היתה עלייה בשימוש באבקת־חלב.

המגמה הזאת של הגדלת חלקו של היבוא, על יסוד צריכת האוכלוסיה בחלב ותוצרת־חלב, נכללת בתוכנית התפתחות החקלאות לשנים הקרובות, ולפי תחזית הייצור לעוד 5 שנים — צריך הפער הזה לגדול. ייצור החלב צריך להגיע בעוד 5 שנים ל־391 מיליון ליטרים, מזה לשיי וק — 341 מיליון ליטר, והיתר — לצריכתו העצמית של המשק, בו בזמן שהצריכה הכללית בארץ הגיעה ל־394 מיליון ליטרים. כבר היום אנו יודעים, שאם המגמה להגדלת הצריכה תימשך כמו בשנים האחרונות — הרי המספר הנקוב של 394 מיליון ליטרים חלב יהיה קטן מדי, ואנו נעבור בצריכה את המספר של 400 מיליון ליטרים. מכאן שנצטרך להשלים מן היבוא כ־53 מיליון ליטר חלב, שזה יותר מ־10,000 פרות (החישוב הוא שכמות החלב המגיעה לשוק מכל פרה, אינה עולה על 4,500 ליטרים לשנה).

אם אנו רוצים ליצור את הכמות הזאת, כי אז צריכים אנו להגדיל את מספר הפרות מ־67,000 פרות, שהיו בתחילת השנה — ל־86,000 פרות. מומחי מינהל ההדרכה סבורים, כי לשם יצירת כמות החלב הזאת, נוכל להסי תפק בפחות מן המספר הזה, כי שיעור העלייה בתנובה הוא די גדול. נראה שהוויכוח אם לש־אוף לכיסוי מלוא הצריכה, או להסכים ליבוא

עדים למאמץ הנותן פרי להגדלת ייצור החלב. ואילו ברפת של המושב אנו מתלבטים בבעיות של שמירה על כמות החלב. זוהי אחת הבעיות המרכזיות בהבטחת ייצור החלב לשנים הקרובות.

מתבלטת עובדה חשובה מאוד: יש מגמה ברורה להגדלת היחידה ולהקטנת מספר הייצורים. הגדלת יחידת-ייצור בשני הסקטורים, בו בזמן שהקטנת מספר הייצורים נראית בסקטור המושבי בלבד. ברפת הקיבוצית גדלה יחידת-הייצור, ותופעה זו אינה מלווה בהפחתה ניכרת של מספר הייצורים.

להלן חלוקת הקיבוצים לפי גודל העדר: ב־33 עדרים קיבוציים יש פחות מ־80 פרות; ב־52 עדרים — 80—100 פרות; ב־29 עדרים — 150—200; ב־9 עדרים — 200—250 פרות; ו־2 עדרים שיש בהם יותר מ־250 פרות; זה היה המצב ב־1.4.1965.

התמונה היא אחרת במשק המושבי. לגבי המושבים אנו נאלצים להשתמש בהערכות ואומדנים. ואין לנו מספרים מדויקים; אבל ההערכות שנעשו על ידי מומחים במקומות שונים משקפות בוודאי את המצב לאמיתו: ישנם כיום כ־7,550 יצרני-חלב במשק המושבי; ל־6,200 יצרנים יש מ־3 עד 10 פרות; ל־1,300 — מ־11 עד 15 פרות ויותר.

אם לפי התוכנית הנ"ל יהיו בסקטור המורשים כ־50 אלף פרות, ואם הממוצע של העדר יהיה 8 פרות — יוכלו בסקטור זה להיות 6,250 יצרנים, במקום 7,500 כיום; אם הממוצע של העדר יהיה 10 פרות — יוכל מספר היצרנים להיות רק 5,000, ואם ננקוט כיום מספר של 12 פרות לייצור במושב — הרי אנו יכולים לחשב רק 4,200 יצרנים במשק המושבי.

לפי ההערכות המקובלות כיום בעולם, יכול משק משפחתי, אם הוא מצוייד בכל הישגי הטכניקה המודרנית — לטפל ב־40 פרות חול-בות, וכל המתלווה אליהן. אילו הגענו להישג זה של יעילות במשק המושבי, כי אז יכולנו לדבר רק על 1,250 יצרנים בסקטור זה.

מהו שביל הזהב?

וכאן מתחילה הפרובלמטיקה הגדולה של

הקובעת את המחירים של השוק הבינלאומי, הוא כבר 1100 דולר הטונה, והמחיר עולה מדי חודש בחודשו. המחירים המקובלים בארצות שונות הם גבוהים, ובמקרים רבים גבוהים ממחיר החמאה בארץ. רק בנירזילנד מחיר החמאה הוא פחות מדולר אחד הק"ג. בדנמר המחיר הוא 1—1.20 דולר, וברוב הארצות הוא 1.30—1.50 דולר הק"ג. יש אפילו ארץ אחת באירופה — שווייץ — שבה מחיר החמאה הוא 1.95 דולר הק"ג (זה, כמובן, המחיר הסיטונאי). אצלנו המחיר הסיטונאי הוא 5.5 ל"י (כאשר אנחנו מדברים על המחיר, אנו מחשבים 3 ל"י שער הדולר).

יותר קשה ההתחרות במחיר הגבינות. הגבינה שלנו היא, באופן יחסי, יקרה. מחירי הגבינה ברוב ארצות העולם נעים בין 0.5 ל־1.2 דולר הק"ג, ואילו המחיר אצלנו הוא כיום למעלה מ־4 ל"י.

הבעייה העקרית העומדת לפנינו היא — איך להגדיל את מספר הפרות, ולא חשוב, אם אנו מדברים על 80 אלף, 86 או 90 אלף פרות. ידוע שייצור החלב מפגר בחודשים האחרונים אחרי התכנון. זאת אומרת — פיגור של 1%—1.5% אחרי התיכנון שאושר ע"י משרד החקלאות. לפי הערכת יכולת ההגדלה המעשית של העדרים, המשק אינו עושה כיום הכל, כדי להגביר את יכולת ייצור החלב. להלן מספרים על התמורות, שחלו בייצור החלב בשנה האחרונה.

הייצור גדל במשק הקיבוצי

בו בזמן שהמשק הקיבוצי הגדיל את הייצור במחצית השנה האחרונה ב־3.9% — הרי במושב בים יש ירידה ב־4.1% בחלקם בייצור החלב: מ־58.6% באותו פרק-זמן אשתקד הם ירדו ל־54.5% השנה, לעומת עלייה בייצור החלב בקיבוצים — מ־37.1% ל־41%. במספרים אב-סולוטיים: הקיבוצים הוסיפו קרוב ל־10 מיליון ליטר חלב, לעומת המושבים, שירדו ב־1.5 מיליון ליטר חלב. פירוש הדבר, שאם סך-הכל החלב הנוסף במחצית השנה הזאת היה בכמות של 8 מיליון ליטרים — הרי החלב שבא מהקריבוצים כיסה גם את העלייה, וגם את החלק שירד בייצור של המושבים. הרי שברפת הקיבוץ אנו

ל להיות בטוֹחֵה־כָּל 14 יצרנים באותו כפר. כשמנתחים את חישובי הוצאות־ההזנה לשם קביעת ההכנסה, יש לזכור כי הוצאות ההזנה לפרות גדלות במידה שמגדילים את יחידת העדר. וזאת, כמובן, על יסוד ההנחה, שכמות המים ויחידת השטח נשארות בעינן. הוצאות־ההזנה לפרה מתייקרות, כי המזון הקנוי בחוץ עולה יותר מזה שמייצר המתיישב, כשלא מביאים בחשבון את יום העבודה שלו. עלינו להתייחס, איפוא, לחשבון הריאלי העומד לפני המתיישב, לפיו עולות הוצאות ההזנה מ־1,400 עד 1,615 ל"י לשנה לפרה.

צ. לם

(מתוך "המשק השיתופי")

כלכלת הענף. אם אנו רוצים להגיע ליעילות במסגרת של משק משפחתי, בלי עבודה שכירה — נוכל להסתפק ב־1,250 יצרני חלב. לכן, חיפוש הדרך הנכונה בשטח זה, מציאת שביל־הזהב — תהיה אחת הבעיות העיקריות של ענף־החלב במשק המשפחתי.

הדבר יובלט עוד יותר, אם נתייחס למיכסות־החלב לכל כפר. אם נניח שמיכסת החלב בכפר מסויים היא 2.5 מיליון ליטר לשנה — (והיא לא מן הגרועות ביותר, אם גם לא מן הטובות ביותר), ואם מדובר ב־8 פרות, בהנחה של תנור בה בת 4,500 ליטרים מכל פרה — כי אז יכר לים בכפר הזה להיות 58 יצרנים; אם 15 פרות — רק 37 יצרנים; ואם 40 פרות — יכולים

האמנם עמא פזוא?

בנוהג שבעולם, שהחקלאים שמרנים גדולים הם: "מה שהיה טוב עבור סבא — טוב גם עבורי". כך בצרפת ובשווייץ שבמערב אירופה, וכך אפילו בארצות־הברית. כל טרחתם של מדריכים חקלאיים, יצרני מכוונות וציוד, ופקידי משרדי חקלאות מוקדשת להפצת ידע חדש, החדרת שיטות חדשות וההתגברות על שמרנותו העיקשת של החקלאי־האיכר. ורבות הדוגמאות מספור.

אנו — לעומת זאת, מודרניים יותר. וגם זמן אין לנו. ישנו קצת חיפזון בקניית ציוד חדיש ובבניית מבנים חדשים בטרם הוכחה התאמתם, ובטרם הספיקו קודמיהם להשתלם כראוי; דברים אלה גלויים לעין וישנם טעמים לכאן ולכאן.

אך הפעם כוונתי לענין אחר, מסוכן לא פחות ומזיק עוד יותר. בתחנה לחקר החקלאות נעשים, ובדין, נסיונות שונים בהזנה ובמימשק, החורגים בהרבה מן הנוהג המקובל במשקים. אין גם כל סיבה לשמור על פעולות אלה בסוד, או לדחות את פרסומם של סיכומים בבוא העת. אך פזיונותם של חקלאים רבים הופכת להם לרועץ ברדיפה אחרי חידושים סנסאציוניים. זכיתי ללוות מקרוב את הנסיון בהזנה גדושה והזרעה מוקדמת של מבכירות בבית־דגן. מספר לא גדול של עגלות גדול שם תוך פיקוח קפדני, ברמת הזנה גדושה מאוד. הן הוזרעו בהתאם למשקל גופן בגיל צעיר מאוד, והמליטו בהתאם. במשקל גופן ובתנובתן דמו המבכירות לאלו שגדלו בשיטות הנורמאליות. טוב, יפה ומעניין מאוד. והתוצאה? במסע לקניית מבכירות שערכתי לא מכבר במושבי העמק השרון נתקלתי במספר כה רב של מבכירות זעירות ותת־מפותחות עד שקשה היה למצוא ביניהן אחדות הראויות לקניה. מסתבר שקיצוץ כמה חודשי גידול נראה למתיישבים אלה נוח למדי, מה שלא כן לגבי כל יתר התנאים שניתנו לעגלות שעמדו בנסיון.

והרי חידוש נוסף: בעדר של בית־דגן נערכו נסיונות בהזרעה מוקדמת, בתחום שמסביב ל־30 יום אחרי ההמלטה. שמענו שהיו תוצאות מעודדות. פירסום, הסברה והסתייגויות טרם נתקבלו במשקים ובספרות המקצועית. אך כבר ישנם רפתנים, וביניהם גם בעדרים קיבוציים גדולים, שאימצו להם את "השיטה" החדשה, וכך נוהגים. קשה שלא לחזות מראש את הסכנה שבחיפזון זה. אולי צריך בכל זאת "קצת לקחת בחזרה"? ?

א. הברון

קב' בארי, 15.6.66